



Sparebank 1 Østlandet
Postboks 203
2302 HAMAR

VÅR REFERANSE
22/11266

DERES REFERANSE

DATO
23.02.2023

Kontroll av finansiell rapportering

1. Innledning

Finanstilsynet har gjennomgått enkelte regnskapsmessige forhold ved den finansielle rapporteringen til SpareBank 1 Østlandet ("banken"), jf. verdipapirhandelloven (vphl) § 19-1 andre ledd. Det vises til tidligere korrespondanse, senest bankens korrespondanse av 22. desember 2022.

Kontrollen av SpareBank 1 Østlandet sitt årsregnskap for 2021 omfattet en oppfølging av utviklingen av innvilgede avdragsutsettelse og bankens vurderinger av om kredittrisikoen til slike utlån hadde økt betydelig. Bankens redegjørelse tas til etterretning. Finanstilsynet påpeker at banken fremover løpende må overvåke omfanget av utlån med kontinuerlig forlengelse av avdragsutsettelse og andelen av dette som merkes som betalingslettelse (forbearancemerke) og sørge for at det for slike utlån foreligger dokumenterte vurderinger knyttet til om kredittrisikoen har økt betydelig.

Øvrige forhold tatt opp under kontrollen inkluderte noteopplysninger om gjenværende involvering knyttet til utlån overført til kredittforetak, noteopplysninger knyttet til bankens leasingvirksomhet og noteopplysninger om likviditetsrisiko. For disse forholdene har banken i hovedsak tatt Finanstilsynets påpekninger til etterretning, og bekreftet at nødvendige utbedringer vil bli gjort i fremtidig finansiell rapportering.

2. Avdragsutsettelse, betalingslettelse og migrering

Som opplyst av SpareBank 1 Østlandet i årsrapporten for 2021 og 2020 ble det i denne perioden innvilget avdragsutsettelse i et ikke ubetydelig omfang, hovedsakelig i privatkundemarkedet ("PM"). En økende, men fortsatt lav andel av utlån hvor det var innvilget slike tiltak, var per 31. desember 2021 ansett å utgjøre betalingslettelse ("forbearancemerke"), og av denne eller andre årsaker migrert ut av trinn 1 for fastsettelse av forventet kredittap. Finanstilsynet ba SpareBank 1 Østlandet om å redegjøre nærmere for omfanget av avdragsutsettelse, herunder i hvilken grad slike avdragsutsettelse var blitt kontinuerlig forlenget, og bankens regnskapsmessige vurderinger i henhold til IFRS 9 *Finansielle instrumenter*.

Bakgrunn

Ved gjennomføring av endringer av kontraktsregulerte kontantstrømmer som ikke medfører fraregning av utlånet, skal det som angitt i IFRS 9.5.5.12 foretas en nærmere vurdering av om det er inntruffet en betydelig økning i kredittrisiko. Endringer av betalingsplanen for å avhjelpe finansielle problemer hos skyldner skal som hovedregel anses som betalingslettelser ("forbearance"). I forbindelse med Covid-19 pandemien ble det i uttalelser fra EBA, ESMA og IASB samtidig¹ presisert at endringer i betalingsplanen for kredittverdige kunder som er rammet av en kortvarig likviditetsmangel ikke nødvendigvis er å anse som forbearance.

Hvorvidt det har skjedd en "betydelig økning i kredittrisiko" siden førstegangsinnregning er et kritisk element i beregningen av forventet kredittap, da det avgjør hvorvidt en skal innregne forventet kredittap over levetiden til engasjementet eller bare 12 måneders forventet kredittap, dersom dette er kortere. Noteopplysninger om fordeling av brutto utlån fordelt på de ulike trinn gir også brukerne av den finansielle rapporteringen vesentlig informasjon om utviklingen i den underliggende risikoen i utlånsporteføljen, uavhengig av om migreringen har medført økninger i tapsavsetninger eller ikke.

For helhetens skyld vises det også til Finanstilsynets likelydende brev² av 22. desember 2020 hvor det følgende fremgår: "Lån hvor det er innvilget betalingslettelser for å avhjelpe finansielle problemer hos kunden, vil etter IFRS 9 bli klassifisert enten i trinn 2 eller trinn 3. Lån som har en vesentlig økt kredittrisiko siden førstegangsinnregning, skal klassifiseres i trinn 2, mens kredittforringede lån skal klassifiseres i trinn 3. Et lån regnes som kredittforringet når en eller flere hendelser som har negativ effekt på estimerte fremtidige kontantstrømmer, har inntruffet. Etter Finanstilsynets vurdering er det rimelig å legge til grunn at kredittforringede lån er det samme som misligholdte lån."

Bankens vurderinger

I sin beskrivelse av regnskapsprinsipper i årsregnskapet for 2021, opplyser SpareBank 1 Østlandet at det gjøres en individuell skjønnsmessig vurdering knyttet til forbearancemerking og migrering: "Kunder som har fått reforhandlede lån, hvor det er gitt lettelser i vilkår i sammenheng med at kunden har finansielle problemer, vurderes for registrering med forbearance når engasjementet overstiger en definert vesentlighetsgrense. Banken har operasjonalisert sin forbearancemerking i henhold til retningslinjer fra European Banking Authority (EBA). Dersom tiltak som revidert nedbetalingsplan eller refinansiering skjer i kombinasjon med svake markedsutsikter eller med indikasjoner om at kunden ville kommet i mislighold uten tiltak, vil typisk engasjementet forbearancemerkes. Kontoer med forbearance blir overstyrt til trinn 2 dersom engasjementet ikke er i trinn 2 eller 3 av andre årsaker."

SpareBank 1 Østlandet har redegjort for at det ved mottak av søknad om avdragsutsettelse, for engasjement som overstiger en viss vesentlighetsgrense, blir foretatt en systematisk og grundig vurdering av om kunden ved søketidspunktet er i finansielle problemer eller ikke. Overfor Finanstilsynet har banken beskrevet innholdet i disse konkrete vurderingene. Dersom det i søknadsbehandlingen konkluderes med at avdragsutsettelsen ikke er knyttet opp mot finansielle

¹ <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2020/ifrs-9-og-covid-19-bankers-regnskapsforing-av-forventet-kredittap-i-1.-kvartal-2020/>

² <https://www.finanstilsynet.no/contentassets/eb5febe11aee436dbade01dd9583751b/forventet-kredittap-i-arsregnskapene-for-2020.pdf>

problemer, og kunden ved søketidspunktet er i trinn 1, vil ikke kunden forbearancemerkes og utlånet med avdragsutsettelse forblir i trinn 1.

Finanstilsynets vurderinger

Spesielt i situasjoner med makroøkonomisk usikkerhet og flere forhold som påvirker skyldnernes betjeningsevne, er det viktig å gjøre rettidige vurderinger og rapportering av utviklingen i porteføljekvalitet. Vurderingen av om det har inntruffet en betydelig økning i kredittrisiko er en helhetlig analyse av en rekke faktorer og kriterier, hvor forbearancemerking utgjør en av disse.

Som gjengitt foran, oppgir SpareBank 1 Østlandet i sin prinsippbeskrivelse at banken har operasjonalisert sin forbearancemerking i henhold til retningslinjer fra EBA som angir hvordan EBA mener kravene i kapitalkravsdirektivet artikkel 74 til forsvarlig styring og kontroll³ skal operasjonaliseres på dette området. I EBA's "*Guidelines on management of non-performing and forborne exposures*"⁴ angis det generelt at omfanget av dokumentasjonen knyttet til om tiltaket bare skyldes kortvarig likviditetsmangel, skal være proporsjonalt ut fra utlånets art, løpetid og verdi, samt at tiltak overfor låntaker bør ha en kortere varighet enn 2 år (jf. Kapittel 6.1 nr. 129). Videre, at långiver i vurdering av om låntaker ville ha klart å betjene lånet uten tiltaket blant annet skal se hen til om det eksisterer objektive bevis som underbygger at långiver vil kunne betjene lånet etter utløpet av de midlertidige tiltakene, og at tiltaket ikke resulterer i at flere, påfølgende tiltak har blitt innvilget knyttet til samme låneeksponering (jf. Kapittel 6.1.1 nr. 132 litra d og e).

I henhold til IFRS 9.B5.5.27 er banken pålagt å foreta vurderingen av om det har vært en betydelig økning i kredittrisikoen siden førstegangsinnregning, på grunnlag av alle rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige uten urimelige utgifter eller anstrengelser, og at vurderingen skal omfatte en fremoverskuende vurdering av omstendighetene som førte til endringen. I tilfeller hvor det gis gjentatte, kontinuerlige avdragsutsettelse til låntaker anses det å være mindre åpenbart at dette bare skyldes kortvarig likviditetsmangel. Finanstilsynet legger til grunn at dette vil påvirke omfanget av dokumentasjonen det anses som rimelig at banken har knyttet til sine vurderinger av om kredittrisikoen har økt betydelig, jf. IFRS 9.5.5.12 og IFRS 9.B5.5.27, og at dette også vil gjelde for utlån i privatkundemarkedet.

Av oversendte opplysninger, har Finanstilsynet merket seg at det hos SpareBank 1 Østlandet i løpet av 2021 har vært en økning i omfanget av PM utlån hvor den samlede perioden det har blitt innvilget kontinuerlige avdragsutsettelse er utover 12 måneder. Dette er tilfellet både i absolutte mål (kroner) og i relativ andel av totalt utlånsvolum med innvilgede avdragsutsettelse. Av utlån med innvilgede kontinuerlige avdragsutsettelse utover 12 måneder, var imidlertid bare 12,8 prosent forbearancemerket per 31. desember 2021.

Finanstilsynet har på bakgrunn av fremlagt materiale ikke grunnlag for å konkludere med at bankens praksis ikke er i tråd med kravene i regelverket, men finner grunn til å påpeke viktigheten av at banken løpende vurderer at det i det vesentligste er samsvar mellom bankens angitte regnskapsprinsipper og faktiske forhold. Finanstilsynet legger i den sammenheng til grunn at banken løpende overvåker omfanget av utlån med kontinuerlig forlengelse av avdragsutsettelse og

³ Gjennomført i finansforetaksloven § 13-5

⁴ <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2425705/371ff4ba-d7db-4fa9-a3c7-231cb9c2a26a/Final%20Guidelines%20on%20management%20of%20non-performing%20and%20forborne%20exposures.pdf>

andelen av dette som forebearncemerkes, samt sørger for at det for slike utlån foreligger dokumenterte vurderinger knyttet til om kredittrisikoen har økt betydelig. Dette gjelder spesielt i dagens situasjon med inflasjon og økt rente, slik at man unngår utilsiktede terskeeffekter og forsinkelser i overflyttingen til trinn 2, eventuelt til trinn 3, og beregning av levetidstap.

3. Gjenværende involvering

SpareBank 1 Østlandet har avtaler om juridisk salg av utlån med pant i eiendom til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS. I årsregnskapet til SpareBank 1 Østlandet opplyses det i prinsippnoten at: "*SpareBank 1 Østlandet har inngått avtale om juridisk salg av utlån til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS. I tråd med forvaltningsavtale mellom banken og kredittforetakene forestår banken forvaltning av utlånene og opprettholder kundekontakten. Banken mottar et vederlag i form av provisjon for de plikter som følger med forvaltning av utlånene. Det foreligger en gjenværende involvering knyttet til overførte lån ved mulig begrenset avregning av tap mot provisjon.*" Nærmere regler for når det skal innregnes en forpliktelse i balansen knyttet til en slik eventuell gjenværende involvering følger av IFRS 9 *Finansielle instrumenter* nr. 3.2.6 m.fl.

I note 9 av bankens årsregnskap for 2021 ble bokført verdi i de to kredittforetakene per 31. desember 2021 av utlån overført fra Sparebank 1 Østlandet oppgitt å være NOK 51,6 milliarder og NOK 0,9 milliarder, henholdsvis for SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS. I samme note ble det opplyst om at Sparebank 1 Østlandet hadde en gjenværende involvering med en virkelig verdi på NOK 447 millioner knyttet til utlån overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS. I årsrapporten for 2021 fremgikk det for øvrig ingen opplysninger om at det var innregnet en forpliktelse, og banken hadde i sitt foregående årsregnskap tallfestet den gjenværende involveringen til null. Finanstilsynet forespurte derfor om opplysningen i årsregnskapet for 2021 var korrekte.

Sparebank 1 Østlandet redegjorde for at beløpet på NOK 447 millioner tilsvarte bankens provisjonsinntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt AS for 2021, jf. opplysninger om dette i note 42. Disse provisjonsinntektene var i note 9 feilaktig blitt presentert som den virkelige verdien av bankens gjenværende involvering, fremfor Sparebank 1 Østlandets maksimale eksponering mot tap i henhold til avtalen Sparebank 1 Boligkreditt AS. I tillegg var det i note 9 oppgitt feil tall for maksimal eksponering for tap for utlån overført til Sparebank 1 Næringskreditt. Banken vil rette på disse forholdene ved rapporteringen av gjenværende involvering i fremtidige årsrapporter. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

4. Leieavtaler hvor banken er utleier

Bakgrunn

SpareBank 1 Østlandet har et datterselskap; SpareBank 1 Finans Østlandet AS, som driver med leasing og kortsiktige nedbetalingslån til bedrifter og privatpersoner. Leasingaktiviteten knytter seg i hovedsak til maskineri innen landbruk, anlegg, transport og skogdrift. Virksomheten i dette datterselskapet generer ca. 13 prosent av konsernets totale renteinntekter, og er i note 4 av konsernregnskapet skilt ut som et eget segment. Ved utgangen av 2021 knyttet 22 prosent av konsernets totale tapsavsetninger seg til finansielle eiendeler i Sparebank 1 Finans Østlandet AS.

Av SpareBank 1 Østlandet sitt årsregnskap for 2021 fremgår det få opplysninger spesifikt knyttet til virksomheten i dette datterselskapet, utover opplysningene i segmentnoten og den følgende omtalen i prinsippnoten: "*Finansielle leieavtaler der konsernet er utleier føres under hovedposten utlån i balansen og regnskapsføres til amortisert kost. Alle faste inntekter innenfor leieavtalens forventede løpetid inngår i beregningen av avtalens effektive rente. Nedskrivning av finansielle leieavtaler skjer i samsvar med reglene i IFRS 9.*"

Banken ble bedt om å redegjøre nærmere for om ulike aspekter av opplysningene knyttet til denne leasingvirksomheten presentert i bankens finansielle rapportering, var tilstrekkelig. SpareBank 1 Østlandet har opplyst at banken ut fra en overordnet vurdering av størrelse og karakteristika hadde vurdert at all vesentlig informasjon ble gitt i årsregnskapet for 2021, men at banken likevel vil implementere enkelte forbedringer i årsregnskapet for 2022. Se videre omtale nedenfor.

Presentasjon i balansen

Av selskapsregnskapet til SpareBank 1 Finans Østlandet fremkommer det at bankens engasjementer fordeler seg med NOK 5,4 milliarder på nedbetalingslån og NOK 4,1 milliarder på leiefinansieringsavtaler. I konsernregnskapet til SpareBank 1 Østlandet inngår begge deler i linjen "Utlån til og fordringer på kunder" på NOK 120,8 milliarder. I bedømmingen av om det i balanseoppstillingen skal gis separat presentasjon av enkeltposter eller om de kan slås sammen, skal banken se hen til IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap* nr. 58 og 77-78.

Banken har redegjort for at vurderingen om å presentere leiefinansieringsavtalene samlet med øvrige utlån og fordringer på kunder var gjort hovedsakelig på bakgrunn størrelse og art, herunder at kredittrisikoen etter bankens vurdering ikke avviker vesentlig fra annen type finansiering hvor banken har pant i objektet. Banken har kommet til at det i fremtidig finansiell rapportering likevel er hensiktsmessig å spesifisere balanseført beløp av leiefinansieringsavtaler i note sammen med utlån til kunder. Finanstilsynet har tatt dette til etterretning.

Prinsippbeskrivelse og øvrige noteopplysninger

Utleiere skal i henhold til IFRS 16 *Leieavtaler* klassifisere og regnskapsføre leiefinansieringsavtaler enten som operasjonelle eller finansielle. I prinsippnoten i selskapsregnskapet til SpareBank 1 Finans Østlandet, så opplyses det følgende om det faktum og de vurderinger som banken baserer sin klassifisering på: "*Leasingavtalene kjennetegnes ved at eiendelene som leies ut enten nedbetales tilnærmet fullt ut gjennom avtalene eller at det foreligger en garantert restverdi fra forhandler, og at avtalene derfor overfører risikoen til leietaker og garantist da nåverdien av fremtidige leiebetalinger utgjør hoveddelen av driftsmidlenes verdi, inklusiv etableringsgebyr som blir periodisert over engasjementenes forventede løpetid.*" Relativt til løpetid, så ble det i note til selskapsregnskapet til SpareBank 1 Finans Østlandet opplyst om at gjennomsnittlig løpetid på leiefinansieringsavtalene var 3 år. Slike opplysninger ble ikke gitt i SpareBank 1 Østlandet sitt årsregnskap for 2021.

Banken skal i årsregnskapet gi opplysninger om regnskapsprinsipper, jf. IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap*, nr. 117-124. I tillegg til arten og størrelsen av den aktuelle regnskapsposten som regnskapsprinsippet knytter seg til, skal man i vurderingen om det skal opplyses om et særskilt regnskapsprinsipp også blant annet ta hensyn til om det er flere tillatte alternativer i IFRS eller om det er anvendt skjønn i valg av regnskapsprinsipp. IFRS 16.90-97 angir videre krav om øvrige

spesifikke noteopplysninger som er egnet til å gi brukerne av finansregnskapet et grunnlag for å vurdere leieavtalers virkning på utleierens finansielle stilling, inntjening og kontantstrømmer.

SpareBank 1 Østlandet har redegjort for at det etter nærmere vurdering har kommet til at det i prinsippnoten til årsregnskapet for 2021 også burde ha vært inkludert en beskrivelse av enkelte av bankens anvendte regnskapsprinsipper, jf. IFRS 16.75-80. Dette inkluderer en beskrivelse av førstegangsmåling av direkte kostnader fra samarbeidende forhandlere knyttet til distribusjon av leiefinansieringsavtalene, en tilsvarende beskrivelse for måling av mottatte restverdigarantier og omtale av måling i etterfølgende perioder. Banken vil i fremtidige årsregnskap innarbeide slike beskrivelser i prinsippbeskrivelsen. I forhold til de øvrige noteopplysningskravene i IFRS 16 har banken kommet til at det i fremtidige årsregnskap i tillegg blant annet vil innta opplysninger om finansielle inntekter fra finansielle leieavtaler i tråd med IFRS 16.90a ii) og innarbeide en forfallsanalyse i tråd med IFRS 16.94 i noten knyttet til brutto utlån til og fordringer på kunder.

Finanstilsynet har tatt bankens vurderinger til etterretning, under forutsetning om at det i prinsippbeskrivelsene som inntas i fremtidige årsregnskap til SpareBank 1 Østlandet inkluderes en redegjørelse for arten av leieaktivitetene i datterselskapet (jf. IFRS 16.92a) som er tilstrekkelig til å understøtte bankens regnskapsprinsipper.

5. Noteopplysninger om likviditetsrisiko

Banken må i henhold til IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger*, nr. 39 gi opplysninger om likviditetsrisiko, herunder nærmere kvantitative opplysninger i form av en forfallsanalyse av derivative og ikke-derivative finansielle forpliktelser. Nærmere krav til slike kvantitative opplysninger er angitt i IFRS 7.B10A-B11F. Av IFRS 7.B11E fremkommer det også at banken i forfallsanalysen i overenstemmelse med IFRS 7.39c, skal gi opplysninger om finansielle eiendeler banken har for å håndtere slik likviditetsrisiko, dersom disse opplysningene er nødvendige for at brukerne av bankens finansregnskap skal kunne vurdere arten og omfanget av likviditetsrisikoen.

I forfallsanalysen SpareBank 1 Østlandet ga i note 18 av årsregnskapet for 2021, var det ikke bare inkludert finansielle forpliktelser og finansielle eiendeler, men også ikke-finansielle eiendeler slik som "*Eiendom, anlegg og utstyr*" og "*Goodwill og andre immaterielle eiendeler*". Disse ikke-finansielle eiendelene, samt poster som "*Aksjer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet*", var av banken presentert i forfallsanalysens første kolonne. Overskriften på denne kolonnen var; "*På forespørsel, uten avtalt løpetid*", og inneholdt i tillegg bankens kontanter og kontantekvivalenter.

Finanstilsynet påpekte at presentasjon fremstod som lite egnet. Banken har etter nærmere vurdering funnet det hensiktsmessig å endre presentasjonen i forfallsanalysen. I fremtidige finansiell rapportering vil aksjer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet flyttes til den siste kolonnen av forfallsanalysen, som viser bankens minst likvide eiendeler (> 5år). Når det gjelder de ikke-finansielle eiendelene, har banken kommet til at de ikke er relevante i forhold til de aktuelle noteopplysningene og vil derfor i fremtiden ikke inkludere disse i forfallsanalysen. Finanstilsynet har tatt dette til etterretning.

6. Avslutning

Finanstilsynet viser til verdipapirlovgivningens regler om offentliggjøring av innsideinformasjon, jf. forordning (EU) nr. 596/2014 (markedsmisbruksforordningen) art. 17 nr. 1, jf. art. 7, jf. vphl § 3-1 første ledd. Finanstilsynet legger til grunn at banken vurderer sin behandling av informasjonen iht. disse reglene.

Finanstilsynet ber om at banken skriftlig informerer Finanstilsynet om hvor og hvordan ovenstående forhold er utbedret i årsregnskapet for 2022 sammenlignet med informasjon gitt i årsregnskapet for 2021 senest 2 uker etter årsrapporten for 2022 er offentliggjort. Opplysningene skal være konkrete, og vise hvordan beskrivelser er utbedret, og i hvilke noter supplerende informasjon er gitt.

Opplysninger skal gis Finanstilsynet etter vphl § 19-2 syvende ledd, jf. verdipapirforskriften § 17-6. Der fremgår det blant annet at utsteder plikter å gi Finanstilsynet de opplysninger om utsteders forhold som Finanstilsynet krever til gjennomføring av kontrollen. Det kan klages over pålegget om å gi opplysninger. Eventuell klage skal fremsettes for Finanstilsynet straks, og senest innen 3 dager, jf. forvaltningsloven § 14.

Finanstilsynet har oversendt en kopi av dette brevet til bankens valgte revisor samt til Oslo Børs.

For Finanstilsynet

Lars Jacob Braarud
seksjonssjef

Morten Barstad
senior tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.